

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

HAKEMLİ DERGİ – ISSN 1300-5766

SAYI: 29 - BAHAR

KONYA 2011

Konya Alâeddin Camii'nde Bulunan Karapınar Yöresi Cicim Örnekleri

*The Samples Of Cicims From Karapınar Region
At The Alaeddin Mosque In Konya*

Mustafa YILDIRIM*

ÖZET

Bu çalışmada, Konya Alaeddin Camii'ne Karapınar Yöresinden getirilmiş olan cicim örneklerini ele alınmıştır. Bu cicimler, XVII. Yüzyıl ve XX. Yüzyıllar arasında tarihlenmektedir. Araştırmada; cicim ve düzdokumalar konusunda bilgi verildikten sonra cicim teknikleri tanımlanmış ve örnek resimlerle katalog oluşturulmuştur. Ayrıca cicimlerin motif çizimleri de yapılarak konunun geniş bir çerçeveden değerlendirilmesi yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Konya, Karapınar, Cicim, Alâeddin Camii.

ABSTRACT

In this research, We have made clear the cicims from Karapınar region to Konya Alaeddin Mosque. These cicim samples are dated from XVII. th to XX. th centruies. After giving knowlodge on cicims and flatweaves, we described the cicims technique and pictures that included to our catalog. And then we draw all the cicims pattern. As result, we made as conclusion that the cicims technique and theme details.

KEY WORDS

Konya, Karapınar, Cicim, Alaeddin Mosque.

* Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

I.GİRİŞ

Konya Alâeddin Camii¹, Anadolu Selçuklu Devletinden bugüne kadar önemini muhafaza eden nadir eserlerden biridir. Buraya, başta Konya ve ilçeleri olmak üzere birçok yöreden halı, kilim, cicim, zili ve sumak gibi dokuma türleri bağışlanmıştır. Karapınar yöresi, bütün dokuma türlerinde olduğu gibi cicim dokumaların getirildiği önemli bir merkezdir. Hotamış Türkmenlerinin yoğun olarak yaşadığı bu bölgede, dokuma geleneği tarihî kökenleri ile birlikte günümüzde de devam ettirilmektedir. Cicimler, çeşitli kulanı amaçlarına göre dokunmuşlardır. Örneğin, çuval, heybe, yüklük, yer sergisi, yolluk ve seccade türünde cicimler dokunmuştur². Bu çalışmada konu edinilen on beş adet cicim, camide kullanılması sebebiyle yer sergisi ve seccade türünde olanlardır. Yörede cicim tekniğine ve bu teknikle dokunan yaygılara “atmalı” adı da verilir³. Örneklerimiz, Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve İl Kültür Müdürlüğü tarafından kurulan bir komisyon tarafından, XVII- XX. Yüzyıllara tarihlendirilmiştir. Bu örnekler Meram Müftülüğü Depolarında muhafaza edilmektedir.

II.1 CİCİM VE ÇEŞİTLERİ

Düz kirkitli dokumalar, kilim, cicim, zili, sumak şeklinde adlandırılmaktadır. Bunlardan cicim, Türkçe bir kelime olup, halk arasında cicim, cecim, cacım, çalma ve çelme gibi değişik adlarla ifade edilmektedir⁴. Cicim, Türklerin eskiden beri bildikleri bir dokuma türüdür. Halı ve kilim dokuma merkezlerinde cicim de hep dokuna gelmiştir⁵. Anadolu’nun çeşitli yörelerinde cicim tanımının sadece cicim dokumalar için değil, farklı dokuma türleri için de kullanıldığı bilinmektedir. Sinop, Trabzon ve Gümüşhane çevresinde ince dokunmuş nakış-

¹ Alâeddin Câmii, Konya’nın merkezinde, Alâeddin Tepesi denilen höyükte, Selçuklu Sarayı’nın üst tarafında inşa edilmiştir. Câmii, Sultan Rükneddin Mes’ud’un (1116–1156) son zamanlarında yaptırılmaya başlanmış, II.Kılıç Arslan (1156–1192) zamanında devam edilmiş, I. İzzettin Keykavus (1210–1219) tarafından yeni ilâvelerle genişletilmiş, I.Alâeddin Keykubâd (1219–1256) tarafından da tamamlanmıştır. Câmii, Sultan I.Alâeddin Keykubâd zamanında tamamlandığı için onun adıyla anılmaktadır. Bkz. Yaşar Erdemir, *Alaeddin Camii ve Türbeleri*, Konya 2009, s. 71. ; Suut Kemal Yetkin, *İslâm Mimarisi*, Ankara 1959, s.162.

² Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düzdokuma Yaygıları*, Ankara 2000, s.79.

³ H. Melek Hidayetoğlu, “Konya Yöresi Cicim Teknikli Yük Örtüleri”, *Akdeniz Sanat Dergisi*, S.3, Antalya 2009, s. 51. (39-55)

⁴ Bekir Deniz, “Anadolu Türk Dokuma Sanatında Cicim”, *Sanat Tarihi Dergisi*, C. VII, İzmir 1994, s.69.

⁵ Fatma Akbil, “Bergama Dokumaları Cicim-Sili”, *Türkiyemiz*, S. 21, İstanbul 1997, s. 14.

lı kilime, Elazığ'da ince halıya, Niğde, Kayseri, Konya ve Çorum çevresinde tülü veya bırakmalı diye anılan dokumalara cicim adı verilmektedir⁶.

Cicim, kilimlerde ve bez ayağı dokumalarda atkı ve çözgü iplerinin yanı sıra, renkli desen ipliklerinin kullanıldığı bir düz dokuma yaygı türüdür. Düz bez ayağı dokuma veya atkı yüzü dokuma zeminler üzerine ince çizgiler halinde sarma işlemlerini andıran bir görünüşte olduğu için, çoğunlukla halk arasında düz zeminli dokuma üzerine sonradan iğne ile işlenen bir yaygı türü diye bilinir⁷.

Cicim, dokuma tekniği bakımından kilimlerden farklı bir özelliğe sahiptir. Kilimlerde ön ve arka yüz yaklaşık olarak aynı görüntüye sahipken, cicim teknikli dokumalarda dokumanın ters tarafı iplik atlamaları ve kesintiler nedeniyle karışık ama hoş bir görüntüye sahiptir⁸.

Cicimlerin dokuma malzemesi genellikle yündür. Atkı, çözgü, desen ve motifi oluşturan ipler çift büküm olduğu için sağlamdır. Cicim, iki kişi tarafından dokunur. Tezgahın önünde oturan dokuyucu, arkasında bulunan dokuyucudan örnekler göre yüz ipini alarak çözgüye sarmak suretiyle arkaya verir. Sıra tamamlanınca boydan boya atkı geçirir. Önce atkıya dolanan dokumayı yerleştirir ve kirkitle atkıyı iyice sıkıştırır. Çözgüye dolamak suretiyle yapılan motifler yüzeyde kabartma olarak görülür. Kompozisyonların şekil ve renklerine göre çoğu kez bir sırada çeşitli renklerin kullanılmasına ihtiyaç duyulur⁹. Aynı zamanda bol ve tekrar eden motiflerle dokumanın zengin ve dengeli motif dağılımı da sağlanır¹⁰. Teknik özelliklerine göre cicimler, çeşitli şekillerde imal edilirler. Belkis Acar, oluşumu bakımından cicimleri dört bölümde ele alır¹¹.

II.1.1 Seyrek Motifli Cicim: Zemini meydana getiren atkı ve çözgüler çoğunlukla aynı kalınlıkta ve renkte iplikler olup, deseni meydana getiren iplikler, bunlara nazaran daha kalın olur. Bu da desenlere kabartma bir görünüm verir (Şekil: 1).

II.1.2. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim: Aynı dokuma tekniğinin, atkılarının çözgülerini gizleyecek şekilde bol bırakılıp bastırılarak " atkı yüzü" bir zemin arasına motiflerin dokunması ile meydana gelen bir dokumadır (Şekil: 2).

⁶ Bekir Deniz, *a.g.m.*, s.59.

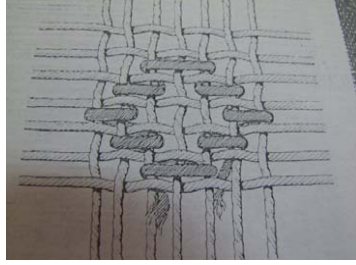
⁷ Belkis Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak, Türk Düz dokuma Yaygıları*, İstanbul 1982, s. 55.

⁸ Fatma Akbil, *a.g.m.*, s. 14.

⁹ Yusuf Durul, *Yörük Kilimleri*, İstanbul, 1977, s. 29.

¹⁰ Arend Bandsma and Robin Brandt, *Flatweaves of Turkey*, Australia 1995, s.24.

¹¹ Belkis Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları*, s. 56

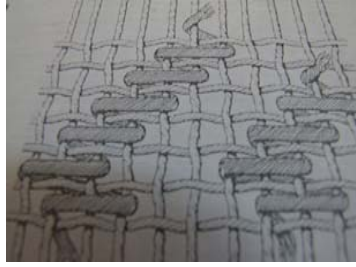
şekil: 1 (Belkıs Acar'dan)

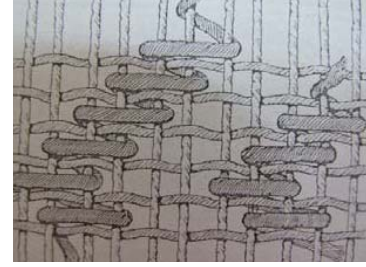
şekil: 2 (Belkıs Acar'dan)

II.1.3. Sık Motifli Cicim: Kalın yer yaygıları, heybe, çuval, hurç gibi dayanıklı eşyalar bu teknikle dokunur. Üç tek çözgü sarılarak bez ayağı zemin arasına dokunan cicim türüdür. Dokumanın dayanıklı olması için motifler sık dokunur. Bu da zili dokuma ile karıştırılır (Şekil: 3).

II.1.4. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim: Üç atkı sarılarak dokunur. Ancak daha kalın bir yaygı elde etmek için, atkı yüzlü dokuma zemin arasına sık motifler sarılarak dokunur (Şekil: 4).

şekil: 3 (Belkıs Acar'dan)

şekil: 4 (Belkıs Acar'dan)

II.2. FARKLI CİCİM TASNİFİ

Neriman Görgünay ise, dokunuş biçimine göre cicimleri üç bölümde ele alır¹².

II.2.1. Atkı ve Çözümlü Yüzlü Bezayağı (Düz dokuma) Cicim: Bu tür düz (bez ayağı) dokumalarda atkı ve çözümlü ipleri eşit aralıklarla kesilmektedir. Düz dokunabilen bu tür örneklerde dokuma seyrek. Genelde ayrı renklerde dokunan parçaların birbirine dikilmesi ile meydana gelen bu tür örnekler, Anadolu'nun hemen her ilinde görülmektedir.

II.2.2. Sarma Motifli Cicim: Aynı kalınlıkta atkı ve çözümlü iplerinin yanı sıra daha kalın desen iplerinin kullanılması ile meydana gelen dokuma türüdür. Atkı ve çözümlü ipleri zeminde atkı ve çözümlü yüzlü bir dokuma meydana getirmektedir. Daha kalın olan renkli desen ipleri ile meydana getirilen desenler, zeminde kabarık bir görüntü meydana getirmektedir. Dokunuşunu görmeyen kişiler bu tür dokumaların desenlerinin düz zemine sonradan işlendiğini düşünebilirler.

II.2.3. Çözümlü Yüzlü Cicim: Atkıların çözümler tarafından tamamen gizlendiği bu tür dokumalarda nakışlar ve zemin, çözümlü iplerinden meydana gelmektedir. Kılıç adı verilen tahta bir aletle dokunan bu tür örneklerde deseni meydana getiren çözümler istenilen renklere göre tezgaha yerleştirilmektedir. Dokunuşu zor ve beceri isteyen bir dokumadır. Çözümlü yüzlü cicim kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Bunlar, "tek taraflı kabarık yüzlü", "tek taraflı düz dokuma görünüşlü ve tersi atlamalı", "iki taraflı düz dokumalı", "iki taraflı kendinden desenli" olmak üzere beş çeşittir.

¹² Neriman Görgünay, "Kırkitli Dokumalarımızdan Cicimlerimiz ve Van", *Yakın Tarihimizde Van Uluslar arası Sempozyumu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, No: 6, Van 1990, s. 253-272

III. KATALOG

Envanter No	: 11	Ölçüsü	: 130x155 cm.
Örnek No	: 1	Dönemi	: 19. yüzyıl
Çizim No	: 1-a/1-b	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Cicimin kısa kenarlarında ince olarak beş adet bordür yer almaktadır. Merkezde ise geometrik şekilli, tek yönlü “kurtağzı” motifleriyle ya da “dua eden el” motifi diyebileceğimiz, kademeli olarak kible yönünü gösteren işaretler vardır. Bu motifler, her bir kademede birer adet işlenirken üçüncü kademede sağ ve sol taraftan birer adet daha paralel olarak görülür. Zeminde de yine kademeli olarak yerleştirilmiş X işaretleri bezenmiştir. Sarı, kırmızı ve siyah renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Küçük bir seccade ebatlarında olan bu örnekte, geleneksel motiflerimiz az kullanılmıştır. Zemininde sadece X işaretlerinin bezenildiği ve bunun üzerine kademeli yön işaretlerinin konulduğu bir kompozisyon oluşturulmuştur.

Envanter No	: 74	Ölçüsü	: 100x350 cm.
Örnek No	: 2	Dönemi	: 18-19. yüzyıl
Çizim No	: 2-a/2-b/2-c/2-d 2-e/2-f/2-g/2-h	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Cicimin uzun kenarlarında tek bordür yer alırken kısa kenarında bordür yoktur. Zemini yatay kuşaklardan oluşmuştur. Kuşaklarda “tarak”, “göz”, “bereket”, “elibeline”, “suyolu”, “çiçek”, “saçbağı”, “meşale” ve “pıtrak” motifleri kullanılmıştır. Bu dokumada, sarı, mavi, beyaz, turuncu, bordo, yeşil ve lacivert renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: 18 adet motifli yatay kuşak ve 19 adet düz kuşakla kompozisyonun oluşturulduğu cicim, çok fazla motif kullanımıyla dikkat çekmektedir. İki şak halinde dokunup sonra birleştirildiği görülen yolluk türü dokuma olduğu anlaşılmaktadır.

Envanter No	: 78	Ölçüsü	: 137x187 cm.
Örnek No	: 3	Dönemi	: 20. yüzyıl
Çizim No	: 3	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Kısa kenarlarında birer adet bordür vardır. Zemininde peş peşe oluşturulmuş üç adet yön bildiren “dua eden el” motifi bulunmaktadır. Bordür içlerinde “saç bağı” motifi yer almaktadır. Zeminde mihrap nişlerinin zencirekli kuşaklarının çevresinde ise “hayatağacı” motifleri vardır. Mavi, beyaz, siyah ve yeşil renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Karapınar yöresinin sade bir cicim örneğidir. Motifleri, ölçüleri ve yön işaretleri bakımından seccade olduğu anlaşılmaktadır.

Envanter No	: 79	Ölçüsü	: 78x254 cm
Örnek No	: 4	Dönemi	: 19. yüzyıl
Çizim No	: 4	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Uzun ve kısa kenarlarında tek bordürün yer aldığı cicim, motif ve desenlerin tekrarlanmasıyla elde edilmiş bir kompozisyona sahiptir. Bordüründe “bukağı” motifleri peş peşe yer almıştır. Zemininde eşkenar dörtgenleri çevreleyen zikzaklı kalın kuşaklar mevcuttur. Bu dörtgenler de kancalı olup merkezlerinde “göz” motifi izlenmektedir. Yeşil, sarı, turuncu, mavi, beyaz ve bordo renkleri kullanılmıştır.

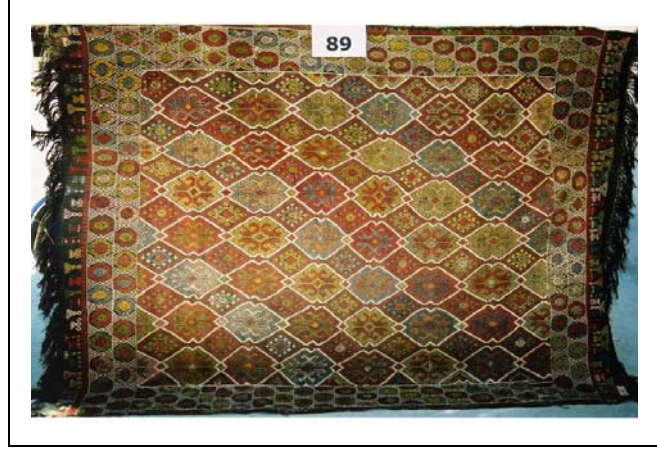
Değerlendirme: Yolluk şeklinde olan bu örnek, iki şak halinde dokunup sonradan birleştirilmiştir. Kompozisyonun doluluk oranının yoğunluğu ve tekrar eden motif özelliği ile yöresel anlamda bir geleneğin devamını sağladığı düşünülmektedir.

Envanter No	: 83	Ölçüsü	: 66+66x170 cm.
Örnek No	: 5	Dönemi	: 19-20. yüzyıl
Çizim No	: 5	Malzeme	: Atkısı ve çözgüsü pamuk
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: İki şak halindeki cicimin bordürü yoktur. Zemini yatay kuşaklar halinde oluşturulmuştur. Bu kuşakların içinde ve çevresinde “göz”, “elibeline” ve “bereket” motifleri işlenmiştir. Yeşil, sarı, turuncu, beyaz, bordo, kırmızı, mavi ve siyah renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Aynı kompozisyonun uygulandığı iki parçanın birleştirilmesiyle elde edilmiş olan cicim, ölçüleri bakımından bir seccade boyutundadır. Yöresel anlamda doluluk oranı yüksek ve motiflerin tekrarıyla zeminin bezenildiği bir örnektir.

Envanter No	: 89	Ölçüsü	: 190x235 cm.
Örnek No	: 6	Dönemi	: 19. yüzyıl
Çizim No	: 6-a/6-b	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Kısa kenarlarında çift ve uzun kenarlarında tek bordürü olan cicimin merkezini çok sayıda küçük madalyonlar bezemektedir. Kısa bordürlerde “kadeh” ya da “meşale” benzeri motifler yer almaktadır. Uzun kenarlarda ve zeminde madalyonlar içinde “bereket” motifleri bulunmaktadır. Sarı, yeşil, beyaz, kırmızı, turuncu, pembe ve siyah renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Bu dokuma, yöresel özellik itibarıyla bordürü ve zemini yoğun motifli ve motiflerin tekrarıyla elde edilmiş bir kompozisyona sahiptir.

Envanter No	: 97	Ölçüsü	: 182x430 cm.
Örnek No	: 8	Dönemi	: 18. yüzyıl
Çizim No	: 8	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Cicimin kısa kenarlarında beşer ve uzun kenarlarında bir bordür bulunmaktadır. Bordürlerinde “zikzaklar”, “güller” ve “çiçekler” yer almaktadır Zemininde eşkenar dörtgenler yer alırken, “yıldız” ve “bereket” motifleri de bulunmaktadır. Bu dokumada, mavi, kırmızı, bordo, yeşil, siyah ve mor renkler kullanılmıştır.

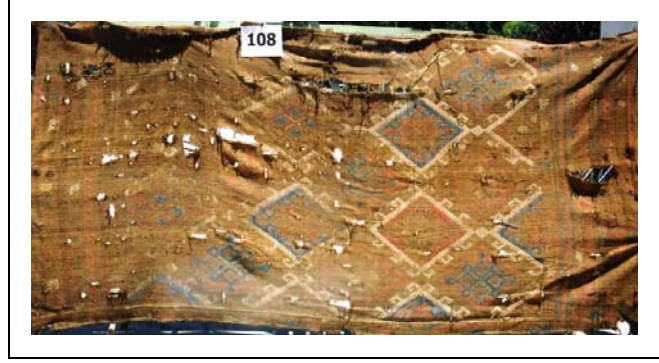
Değerlendirme: Gayet yıpranmış olan bu örnek bordürlerinde ve zemininde motif tekrarı ile yöresel özellik göstermektedir. Ayrıca ölçüleri gayet geniş olduğu için cami kullanımı için dokunduğu bellidir.

Envanter No	: 106	Ölçüsü	: 110x160 cm.
Örnek No	: 9	Dönemi	: 19. yüzyıl
Çizim No	: 9-a/9-b	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Kısa kenarlarında sekiz uzun kenarlarında birer adet bordürü vardır. Zeminde kare bir kuşağın çevrelediği dört adet madalyon tarzında sekizgen vardır. Bordürlerinde “kazayağı” motifi yoğun olarak işlenmiştir. Üst taraftaki kısa bordürde “dua eden el” motifi uygulanarak aynı zamanda yön ifade etmesi de sağlanmıştır. Zeminde yer alan dış yüzeyi “tarak” motifli sekizgenlerin içinde “bereket” ve “koçboynuzu” motifleri vardır. Dört madalyonun merkezinde ise alt ve üst taraftan örgülü “elibelinde” motifi mevcuttur. Bu örnekte, kırmızı, siyah, turuncu, yeşil ve pembe renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Ölçüleri ve kullanılan motiflerinden bir seccade olduğu anlaşılmaktadır. Dokuma, motif tekrarı ve çok merkezli olması nedeniyle yöresel özellikler göstermektedir.

Envanter No	: 108	Ölçüsü	: 150x330 cm.
Örnek No	: 10	Dönemi	: 18. yüzyıl
Çizim No	: 10	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Cicimin kısa kenarlarında kuşaklar halinde bordürler vardır. Uzun kenarda tek bordür vardır. Bu bordürlerde yer yer "bereket" motifi izlenmektedir. Merkezinde içinde "bereket" motiflerinin yer aldığı kancalı eşkenar dörtgenler mevcuttur. Bu örnekte, mavi, kırmızı, beyaz ve kahve renkleri hâkimdir.

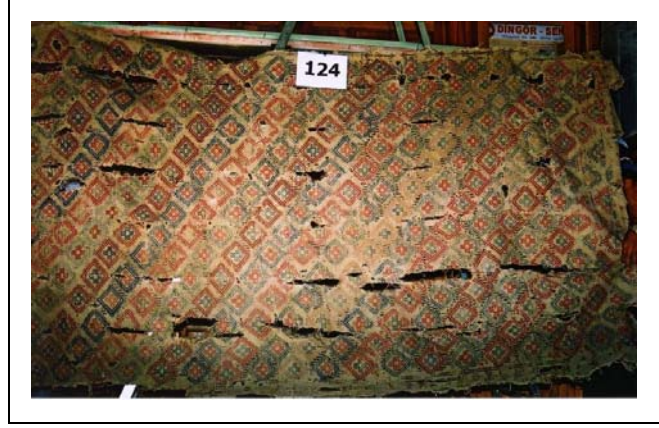
Değerlendirme: Bu dokuma, Karapınar yöresinin motif ve desen tekrarıyla kompozisyon oluşturan örneklerinden bir tanesidir. Çok yıpranmış olan cicim dikdörtgen biçimlidir.

Envanter No	: 118	Ölçüsü	: 129x147 cm.
Örnek No	: 11	Dönemi	: 18. yüzyıl
Çizim No	: 11-a/11-b	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Kısa kenarlarında birer adet geniş bordürün yer aldığı cicimin zemininde, bir kare kuşakla çerçeve içine alınmış eşkenar dörtgenler yer almaktadır. Alt bordürde dendanlı şeritler arasında çok sayıda “çarkıfelek” motifi işlenmiştir. Üst bordürde ise “kazayağı” motifli şeritler arasından üç adet “dua eden el” motifi çıkmaktadır. Zemini çevreleyen kuşak üzerinde yatay noktalar ve içerde kareler arasında ve üzerinde “göz” motifleri vardır. Bu örnekte, kırmızı, beyaz, yeşil, mavi ve siyah renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Ciddi şekilde yıpranmış olan dokumanın ölçülerinden ve dua eden el motiflerinin kibleye doğru yönelmesinden seccade olduğu anlaşılmaktadır. Bordürlerinde ve zemindeki motif tekrarlarından dolayı yöresel özellikler göstermektedir.

Envanter No	: 124	Ölçüsü	: 140x334 cm.
Örnek No	: 12	Dönemi	: 18. yüzyıl
Çizim No	: 12	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Bordürü olmatan bu örneğin merkezinde yatay olarak sıralanmış eşkenar dörtgenler yer almaktadır. Bu dörtgenlerin içinde de “umay” görünümlü “bereket” motifleri yer almaktadır. Bu örnekte, Kırmızı, yeşil ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Yolluk tarzında dokunmuş olan cicimin tekrar eden motifleri ve yatay simetrik kuşakların meydana getirdiği kompozisyon, yöresel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Envanter No	: 192	Ölçüsü	: 160x350 cm.
Örnek No	: 13	Dönemi	: 17-18. yüzyıl
Çizim No	: 13	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Kısa kenarında dar kuşaklar halinde dört bordürü ve bir de ana bordür yer alırken uzun kenarında ana bordürün devamı olan bordür devam etmektedir. Zemininde eşkenar dörtgenler bulunmaktadır. Bordürleri bitkisel bezemeler ile doldurulmuş ve zemininde de "gül" motifleri işlenmiş olması itibariyle bitkisel ağırlıklı diyebiliriz. Bu örnekte, kırmızı, mavi, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Gayet yıpranmış olan cicim göbeksiz ve bordürde ve zeminde tekrar eden desen ve motiflerle yöresel özellikler taşımaktadır.

Envanter No	: 195	Ölçüsü	: 124x125 cm.
Örnek No	: 14	Dönemi	: 17. yüzyıl
Çizim No	: 14-a/14-b	Malzeme	: Yün
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

Tanım: Uzun kenarları ve kısa kenarının birinde tek bordürü olan ve diğer kısa kenarında altı adet ince kuşak halindeki bordürün çevrelediği cicimin zemini, "bereket" motifleriyle doldurulmuştur. Bordürler ve zemin çeşitli stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Ayrıca üst kısmında "dua eden el" motifi kibleyi işaret etmektedir. Bu örnekte, kırmızı, yeşil, mavi, beyaz, bordo, sarı ve turuncu renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Yatay simetrik olarak işlenmiş olan bereket motiflerinin bütün zemini kaplaması ve motif özellikleri ile yöresel özellikler taşımaktadır.

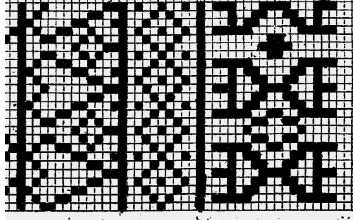

Envanter No	: 196	Ölçüsü	: 110x150 cm.
Örnek No	: 15	Dönemi	: 18. yüzyıl
Çizim No	: 15-a/15-b	Malzeme	: Yün (beyaz kuşaklar pamuk)
Yöresi	: Karapınar/Konya	Teknik	: Cicim

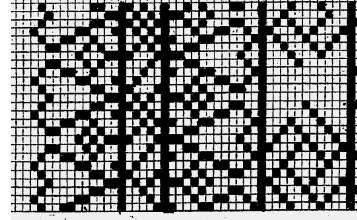
Tanım: Uzun kenarını tek kuşağın çevrelediği ve kısa kenarında ince kuşaklar halinde altı adet bordür bulunan cicimin zemininde kancalı eşkenar dörtgenler halinde madalyonlar bulunmaktadır. Kısa bordürlerde “çarkıfelek”ler ve ters ve düz olarak V motifleri yer almaktadır. Yine kısa kenarlardan birinde bordürlerin üzerinde üç adet stilize edilmiş “dua eden el” motifi yer almaktadır. Zemindeki madalyonlar içinde de kancalı geometrik desenler yer almaktadır. Bu dokumada, kırmızı, beyaz, yeşil, mavi ve lacivert renkler kullanılmıştır.

Değerlendirme: Çok fazla yıpranmış olan cicim çok madalyonlu ve motifleriyle yöresel özellikler göstermektedir.

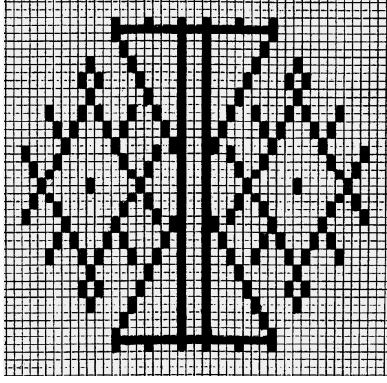
IV. ÇİZİMLER

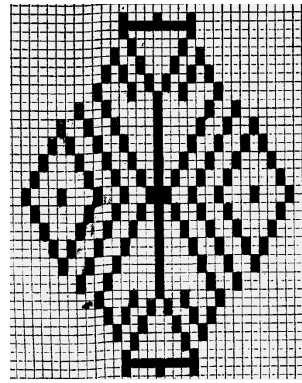
Çizim no:1-a

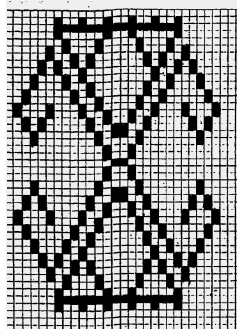
Çizim no: 1-b

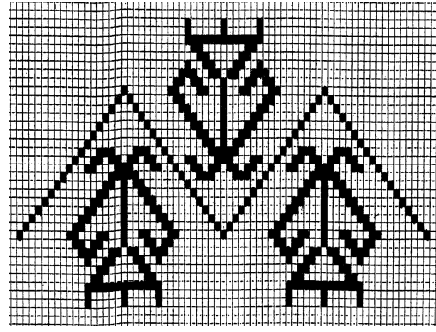
Çizim no: 2-a

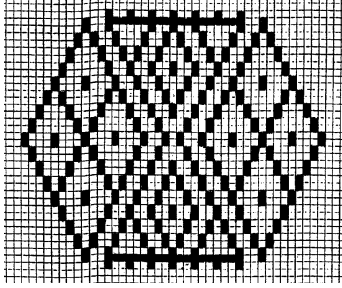
Çizim no: 2-b

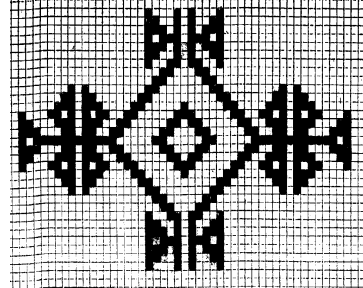
Çizim no: 2-c

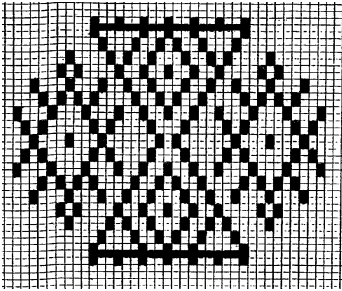
Çizim no: 2-d

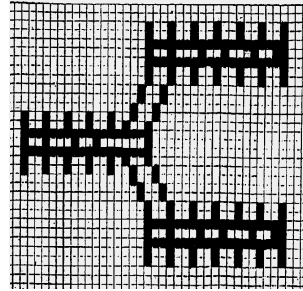
Çizim no: 2-e

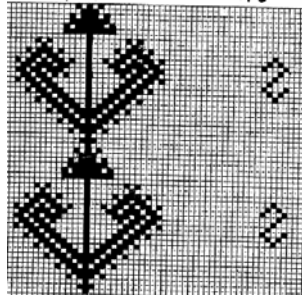
Çizim no: 2-f

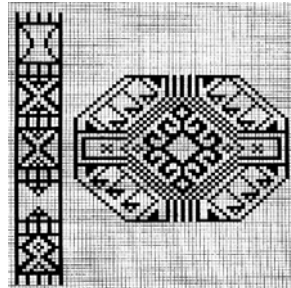
Çizim no: 2-g

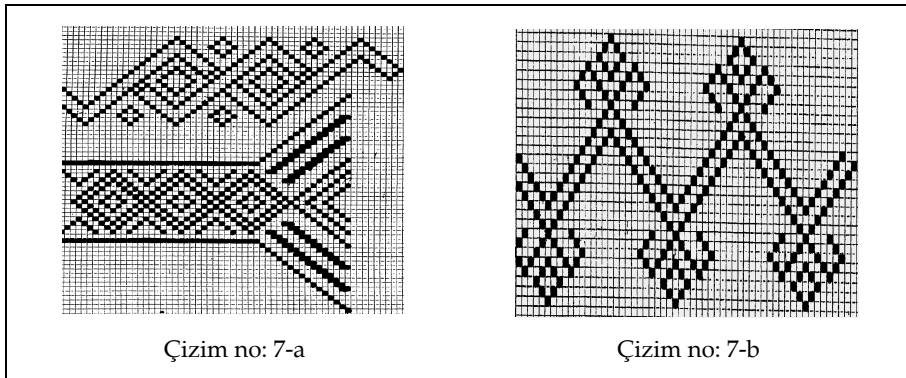
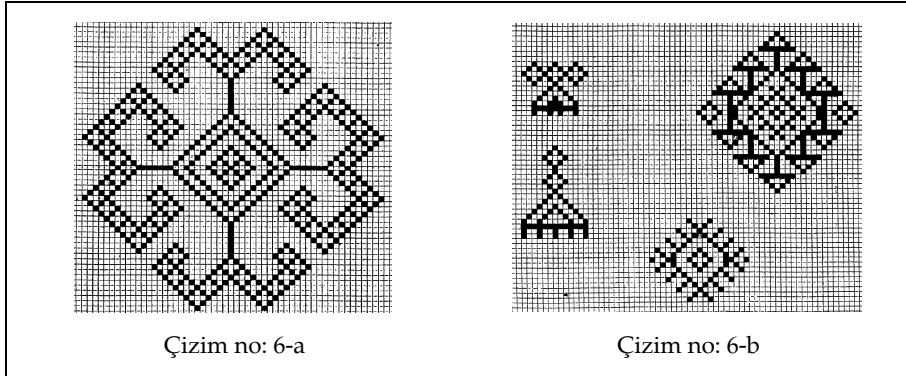
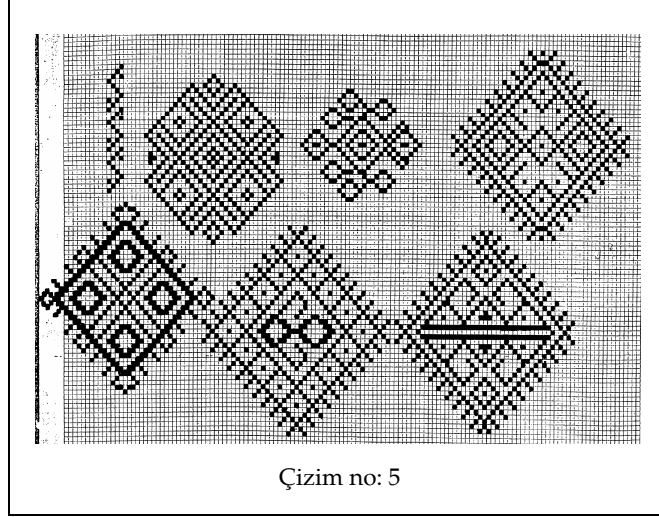
Çizim no: 2-h

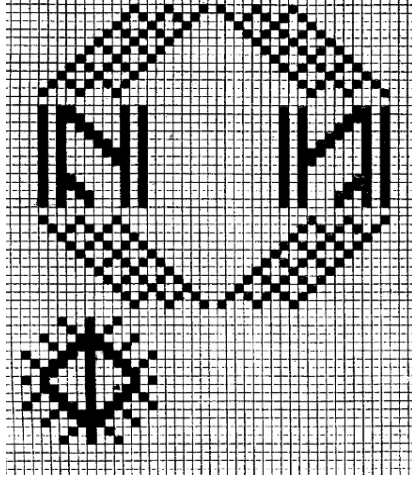

Çizim no: 3

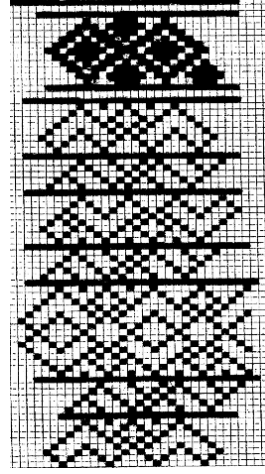

Çizim no: 4

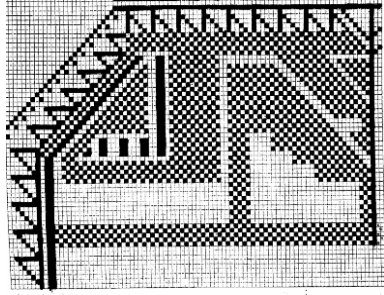

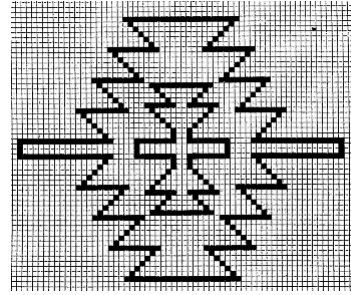
Çizim no: 8

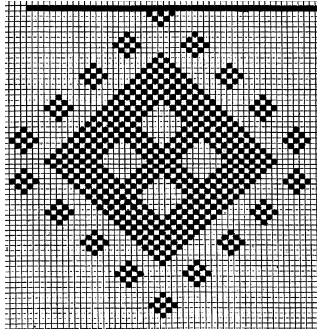
Çizim no: 9-a

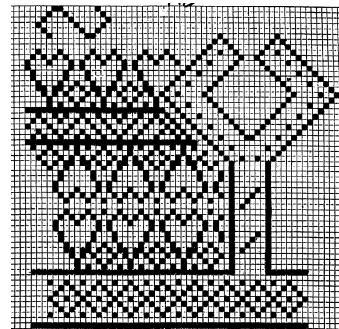
Çizim no: 9-b

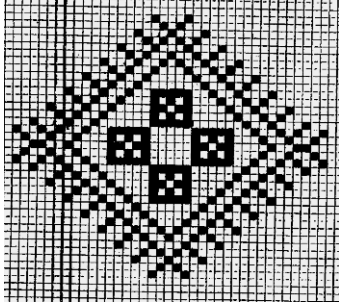
Çizim no: 10

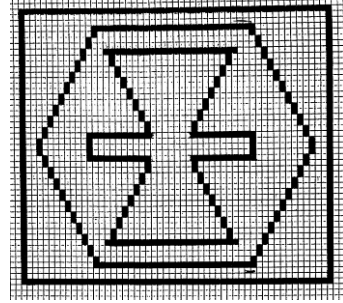
Çizim no: 11-a

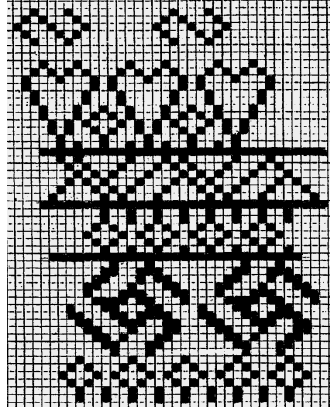
Çizim no: 11-b

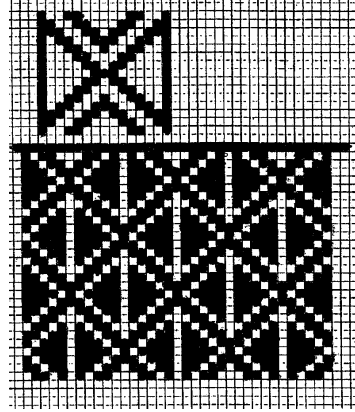
Çizim no: 12

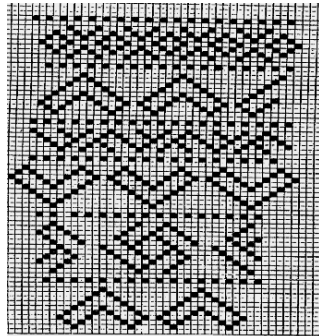
Çizim no: 13

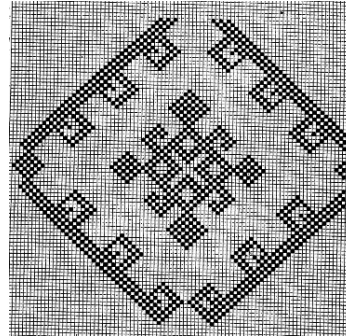
Çizim no: 14-a

Çizim no: 14-b

Çizim no: 15-a

Çizim no: 15-b

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğumuz bu çalışmada, Karapınar yöresinden Konya Alâeddin Camii'ne getirilmiş olan 15 adet cicim örneğini inceledik. Bu örnekler, renk, motif, desen ve kompozisyon özellikleri bakımından geleneksel Türk dokumalarının devamlılığını sağlamakla birlikte yöreye mahsus özellikler de içermektedir. Öncelikle yöreye has özelliklerden bahsedip, sonra da genel özellikler konusunda bilgi vermeye çalışacağız.

Karapınar yöresinde dokunan halı, kilim, cicim ve zililerde kullanılan ve başka yörelerde rastlanmayan bir motif dikkatimizi çekmektedir. Özellikle seccade ve camiler için üretilmiş olan yer yaygılarında gayet bol olarak işlenmiştir. "Dua eden el" çağrışımı yaptıran bu motif, bizim çalışmamızın da 1, 3, 9, 11,14 ve 15 numaralı örneklerinde görülmektedir. Bu örnekler en eski örneklerimizden olan 17. yüzyıl ile başlayıp, 20. yüzyıla kadar devam etmektedir. Bunlardan ilk ikisinin zeminleri kademeli olarak, kible yönünü göstermek maksadıyla aşağıdan yukarıya doğru bu motiflerle bezenmiştir (Resim:1,2). Diğer dördünde ise üst bordürde üçer adet "dua eden el" veya yön gösteren bir işaret olarak uygulanmışlardır (Resim: 3,4,5,6). Günümüzde de bu motifi Karapınar cicimlerinde görmekteyiz (Resim: 7). Bu motifin kullanıldığı örneklerimizin hepsi seccade ölçülerindedir.

Aynı örneklerden 1,14 ,15 numaralı olanların üst yatay bordüründe 11 numaralı olanın alt yatay bordüründe bol miktarda "çarkıfelek" motifleri izlenmektedir (Resim: 8).

Resim:1 (1. örnekten)

Resim:2 (3. örnekten)

Resim: 3 (9. örnekten)

Resim: 4 (11. örnekten)

Resim: 5 (14. örnekten)

Resim: 6 (15. örnekten)

Resim: 7 (günümüz örneklerinden)

Resim: 8 (11. örnekten)

Çalışmamıza konu edindiğimiz örnekler arasında, “bereket” motifi yoğun olarak kullanılmıştır. Bu motif, 5,6,8,10,12,13,14 ve15. örneklerde görülmektedir. Bu örneklerin tamamının zemini eşkenar dörtgenler, pareler kareler ve baklava dilimleri ile doldurulmuşlardır. Bu geometrik formların içlerinde de “bereket” motifi izlenmektedir (Resim: 9,10,11,12,13,14,15,16,17,18). Bu tür kompozisyonlar, yörede çok yaygındır. 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar tarihlendirilen bu cicimler, tarihten devraldığı Hotamış Türkmenleri geleneğini devam ettirmektedirler. Günümüzde de aynı tarzda kompozisyonlara rastlanmaktadır (Resim:19,20).

Resim: 9 (2. örnekten)

Resim: 10 (4. örnekten)

Resim: 11 (5. örnekten)

Resim: 12 (6. örnekten)

Resim: 13 (8. örnekten)

Resim: 14 (10. örnekten)

Resim: 15 (12. örnekten)

Resim: 16 (13. örnekten)

Resim: 17 (14. örnekten)

Resim: 18 (15. örnekten)

Resim: 19 (günümüz örneklerinden)

Resim: 20 (günümüz örneklerinden)

Karapınar'dan getirilen cicimlerde "hayat ağacı"(resim: 21),"elibeline" (resim:22), "pıtrak" (resim:23), "saçbağı" (resim:24), "göz" (resim:25) ve "kaz ayağı" (resim:26) motiflerine sık rastlanmıştır. Bunlar, Türk dokumalarında yaygın olarak izlenen motiflerdir.

Resim: 21 (3. örnekten)

Resim: 22 (7. örnekten)

Resim: 23 (13. örnekten)

Resim: 24 (1. örnekten)

Resim: 25 (11. örnekten)

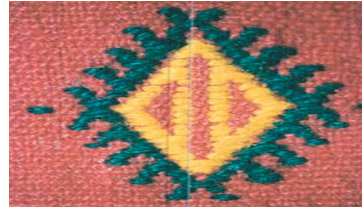

Resim: 26 (9. örnekten)

Türkiye'nin çeşitli yörelerinde yapılmış olan araştırmalarda tespit edilen cicim motifleri ile, bizim yapmış olduğumuz çalışmadaki cicim motifleri arasında birlik olduğu da görülmüştür. Nihal Ülger tarafından Tarsus'ta yapılan bir çalışmada¹³, motifler üzerinde durulmuştur. Burada, "bereket", "pıtrak", "elibelinde" gibi Türk dünyasının ortak motiflerine yer verilmiştir (resim:27,28,29). Ayrıca Mine Erbek tarafından yapılmış olan çalışmada¹⁴ anadolu motifleri konusunda detaylı bilgiler verilmekle beraber ortak motiflerimiz konusunda örnekler sunulmuştur (resim: 30,31,32). ©

Resim: 27 (Nihal Ülger'den)

Resim: 28 (Nihal Ülger'den)

¹³ Nihal Ülger, "Tarsus-Sağlıklı Köyü Merkez Camii'ndeki Cicim Çullar", *Erdem Dergisi*, C.10, S.30, Ankara 1999, s.643-646.

¹⁴ Mine Erbek, *Çatal Höyükten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara 2002, s. 86.

Resim: 29 (Nihal Ülger'den)

Resim: 30 (Mine Erbek'ten)

Resim: 31 (Mine Erbek'ten)

Resim: 32 (Mine Erbek'ten)

KAYNAKLAR

- Acar Belkis, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak, Türk Düz dokuma Yaygıları*, İstanbul 1982.
- Akbil Fatma, "Bergama Dokumaları Cicim-Sili", *Türkiyemiz*, S. 21, İstanbul 1997, s. 12-20.
- Bandsma Arend and Brandt Robin, *Flatweaves of Turkey*, Australia 1995.
- Deniz Bekir, *Türk Dünyasında Halı ve Düzdokuma Yaygıları*, Ankara 2000.
- _____, "Anadolu Türk Dokuma Sanatında Cicim", *Sanat Tarihi Dergisi*, C. VII, İzmir 1994, s.67-73.
- Durul Yusuf, *Yörük Kilimleri*, İstanbul, 1977.
- Erbek Mine, *Çatal Höyükten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara 2002.
- Erdemir Yaşar, *Alaeddin Camii ve Türbeleri*, Konya 2009.
- Görgünay Neriman, "Kırkitli Dokumalarımızdan Cecimlerimiz ve Van", *Yakın Tarihimizde Van Uluslar arası Sempozyumu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, No: 6, Van 1990, s. 253-272
- Hidayetoğlu H. Melek, "Konya Yöresi Cicim Teknikli Yük Örtüleri", *Akdeniz Sanat Dergisi*, S.3, Antalya 2009, s.39-55.
- Ülger Nihal, "Tarsus-Sağlıklı Köyü Merkez Camii'ndeki Cicim Çulları", *Erdem Dergisi*, C.10, S.30, Ankara 1999, s. 643-646.
- Yetkin S. Kemal, *İslâm Mimarisi*, Ankara 1959.